

ROMÂNIA ȘI BĂTĂLIA DIPLOMATICĂ PENTRU SILISTRA (MARTIE-MAI 1913)

Nicu POHOAȚĂ*

Abstract: Romania and the Diplomatic Battle for Silistra (March-May 1913)

The author reconstitutes, by studying the afferent diplomatic documents, the development of the works of the Sankt Petersburg Conference and analyzes the implications which the decisions taken regarding this event had upon Romania's external politics.

The author's scientific approach focuses on the analysis of the relations between Romania and the Great Powers, situated opposite to the political and military groups, the Triple Alliance and the Triple Entente. If the previous research had as purpose the study of the relations between Romania and the Triple Alliance, the author thoroughly investigates Romania's relations with the Triple Entente.

In this context, the essential contribution of the study is the research regarding the orientation of Romania's external politics, with respect to the political and military groups of the Great Powers, during the Balkan Wars, an extremely complex and controversial problem in historiography.

Keywords: *The Romania-Bulgary litigation, the political and military groups of the Great Powers, the dissipation of the Balkan Alliance, the Great Powers agreement, external politics orientation, external politics reorientation.*

Considerații istoriografice

În istoriografia consacrată studiului istoriei relațiilor internaționale, a fost formulată teza în conformitate cu care Silistra a fost primită de către România prin Protocolul de la Sankt Petersburg, încheiat la 2 aprilie/9 mai 1913, în primul rând, dacă nu chiar în exclusivitate, datorită Marilor Puteri din cadrul Triplei Alianțe.¹ Aprecierea respectivă a fost consacrată în istoriografia

---

* Lector univ. dr., Facultatea de Arhivistică, Academia de Poliție "Alexandru Ioan Cuza", București, membru al Consiliului Național al Societății de Științe Istorice din România, președinte al Comisiei de Cenzori, vicepreședinte al Filialei București.

¹ La această concluzie a ajuns istoricul Ernst Ebel, pe baza analizei documentelor sedințelor Conferinței de la Sankt Petersburg. Vezi E. Ebel, *Rumänien und die*

românească, cu notorietate științifică incontestabilă, de către istoricul Șerban Rădulescu-Zoner, coautor al celei mai documentate lucrări privind relațiile României cu Tripla Alianță. Istoricul român are, totodată, meritul de a fi arătat că între Austro-Ungaria și Germania s-au manifestat, cu acel prilej, importante diferențe de poziții. În timpul Conferinței ambasadurilor Marilor Puteri de la Sankt Petersburg, spre deosebire de Germania, care a sprijinit fără rezerve cererea guvernului român de a obține Silistra de la Bulgaria, Austro-Ungaria a condiționat cedarea Silistrei de obținerea unei compensații pentru Bulgaria pe seama Greciei. Această cerere a Austro-Ungariei nu numai că a fost respinsă de ambasadorii celorlalte Mari Puteri, dar s-a lovit în primul rând de opoziția categorică a Berlinului, care nu avea încredere în guvernul de la Sofia și care punea mare preț pe o eventuală alianță cu Grecia. În concepția diplomației germane, Bulgaria era un stat care va merge întotdeauna alături de Rusia și, ca atare, Berlinul a susținut necondiționat cererile guvernului român. Pe baza unor documente relevante, s-a apreciat, astfel, pe bună dreptate, că dezacordul dintre Berlin și Viena în privința problemelor balcanice a creat, în perioada imediat următoare Conferinței de la Sankt Petersburg, posibilitatea unei mari libertăți de manevră diplomației românești în cadrul Triplei Alianțe².

Dacă relațiile României cu Tripla Alianță în timpul Conferinței de la Sankt Petersburg au fost bine puse în evidență de cercetările istorice, relațiile României cu Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri au fost mai puțin cercetate. În aceste condiții, în ceea ce ne privește, am realizat, pentru prima dată în istoriografia românească, o sinteză a relațiilor României cu Tripla Înțelegere, prilej cu care am abordat relațiile României cu Marile Puteri care aparțineau acestei grupări politico-militare și în timpul Conferinței de la Sankt Petersburg³. În studiul de față, menținându-ne concluziile formulate atunci, ne propunem o întregire a imaginii asupra acestui important eveniment din istoria relațiilor internaționale, prin abordarea concisă și punctuală a tuturor problemelor esențiale legate de desfășurarea Conferinței de la Sankt Petersburg, în dorința de a contribui la o mai bună cunoaștere a lor. Spre deosebire însă de lucrările speciale consacrate studiului Războaielor Balcanice, care oferă doar o imagine generală asupra Conferinței de la Sankt Petersburg,

---

Mittelmächte von der russisch-türkischen krise 1877/1878 bis zum Bukarester Frieden vom 10 august 1913, (Berlin, 1939), Nachdruck, Vaduz, 1965, pp. 185-192.

² Gh. N. Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *România și Tripla Alianță (1878-1914)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 337.

³ Vezi pe larg, Nicu Pohoată, *România și Tripla Înțelegere*, București, Editura Cavallioti, 2003, p. 109-113, p. 121-140.

demersul nostru științific se va concentra asupra acelor elemente care contribuie la evidențierea orientării politicii externe a României în raport cu grupările politico-militare ale Marilor Puteri. În mod firesc însă, pe linia preocupărilor noastre mai vechi, studiul se va baza pe analiza documentelor diplomatice ale Marilor Puteri ale Triplei Înțelegeri, îndeosebi a corespondenței diplomatice engleze și franceze.

Din punctul nostru de vedere, argumentarea istoriografică privind rolul aproape exclusiv al Triplei Alianțe în atribuirea Silistrei statului român, deși foarte riguroasă, credem că trebuie să fie mult nuanțată, dacă se analizează evoluția relațiilor României cu Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri în timpul Conferinței de la Sankt Petersburg, în sensul evidențierii, așa cum vom arăta de altfel, și a unui anumit rol al diplomației ruse. În fond, soluția finală adoptată de către Conferința ambasadurilor de la Sankt Petersburg în problema diferendului româno-bulgar a fost posibilă și prin acceptarea de către Rusia a cererilor minimale ale guvernului român, fapt care a determinat acordarea acestor concesiuni și din partea Angliei și Franței. Așa cum vom vedea, Sazonov, șeful diplomației ruse, își atribuia chiar meritul principal în adoptarea deciziilor Conferinței de la Sankt Petersburg. Care au fost factorii care au determinat această evoluție spectaculoasă a poziției Marilor Puteri ale Triplei Înțelegeri în problema diferendului teritorial româno-bulgar, de la una de susținere a Bulgariei, formulată într-o formă deosebit de ostilă României, la una favorabilă statului român? A fost aceasta o dovadă a începuturilor unei reorientări a politicii externe a României spre Tripla Înțelegere? Cum a fost posibil votul unanim al Marilor Puteri, aparținând celor două grupări politico-militare opuse, în a se atribui Silistra României? A fost un succes al diplomației românești sau o decizie exclusivă a Marilor Puteri? Decizia respectivă a fost rezultatul unui arbitraj sau al unei acțiuni de mediere?

Acestea sunt câteva din întrebările esențiale care vor fi puse în dezbatere și care își vor găsi un răspuns în cadrul studiului de față.

Preliminarii politico-diplomatice ale Conferinței de la Sankt Petersburg

În condițiile întreruperii lucrărilor Conferinței beligeranților de la Londra și a părăsirii capitalei britanice de către delegațiile acestora, tratativele româno-bulgare urmau a se continua la Sofia și la București, prin intermediul miniștrilor celor două state acreditați în capitalele respective. Pe de altă parte, lucrările Conferinței ambasadurilor de la Londra au continuat. În situația în care în capitala bulgară se manifesta intransigență față de orice concesie făcută României, iar asupra guvernului Titu Maiorescu se făcea o presiune crescândă

în vederea anexării printr-o acțiune militară a teritoriilor revendicate din Sudul Dobrogei, Rusia pare a fi încurajat, cel puțin în formă indirectă, guvernul de la Sofia, ce se temea de un atac românesc, sprijinindu-l în politica sa .

Pe data de 18/31 ianuarie 1913, ministrul român la Petersburg informa pe prim-ministrul Titu Maiorescu despre o discuție cu S. Sazonov: “[...]ministrul afacerilor străine mi-a spus că a primit noutăți alarmante de la București și, cu toate că nu poate să conceapă ca un stat creștin să atace pe un alt stat creștin în luptă cu musulmanii, crede că trebuie să mă previe că, dacă totuși România ar ataca Bulgaria, în aceste condițiuni, guvernul imperial nu va mai fi stăpân pe situație în fața fierberii lumii slave. Domnul Sazonov a insistat mult asupra consecințelor imediate pe care le-ar antrena o asemenea eventualitate și și-a exprimat speranța că România se va gândi de două ori”⁴. În același timp, Sofia a fost asigurată de sprijin din partea Petersburgului în cazul unei acțiuni militare românești⁵.

În aceste condiții, au fost reluate contactele diplomatice. La 2/15 februarie 1913 au reînceput la Sofia tratativele directe dintre cele două țări. Ministrul român în capitala bulgară a oferit ca bază de discuții propunerile sale anterioare, vizând ca maximum linia Turtucaia – Balcic, iar ca minimum linia Silistra – Balcic, cu anexarea acestor două orașe la România. Bulgaria, prin S. Danev, oferea câteva mici rectificări teritoriale de la marginea Silistrei la Marea Neagră. Propunerile bulgare, formulate după două reuniuni ale cabinetului și după trei zile de la reînceperea efectivă a tratativelor, au fost considerate inacceptabile de către partea română. Astfel, noua rundă a tratativelor s-a încheiat fără nici un fel de rezultate concrete.

După eșecul tratativelor de la Sofia, Titu Maiorescu a trimis o notă circulară tuturor reprezentanțelor diplomatice ale României din străinătate, conținutul acesteia urmând să servească unor noi demersuri diplomatice și propagandistice românești peste hotare, în special în capitalele Marilor Puteri. Oferindu-se unele explicații și precizări în legătură cu toate aspectele diferendului româno-bulgar în ceea ce privește rectificarea frontierei, se insistă îndeosebi asupra îndreptării pe care, considera prim-ministrul român, o avea

---

⁴ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond 21, 1905-1913, vol. 82. Rapoarte politice de la Petersburg, Telegrama lui C. Nanu către M.A.S. din 18/31 ianuarie 1913.

⁵ A. Rossos, *Rusia and the Balkans: Inter-Balkan rivalries and Russian foreign policy 1908-1914*, Toronto-Buffalo-London, 1981, p. 147.

România asupra Silistrei⁶. Se contura deja în felul acesta intenția lui Titu Maiorescu de a reduce revendicările românești doar la orașul Silistra și așa se pare că a fost înțeleasă pe plan european atitudinea României în noile condiții⁷.

În fața noilor demersuri diplomatice ale statului român, Marile Puteri s-au raliat însă soluției propuse de către E. Grey, șeful diplomației britanice, încă de pe data de 14 februarie 1913. Pentru a se evita un conflict armat între România și Bulgaria, acesta susținea ideea medierii diferendului de către Marile Puteri. Propunerea făcută de șeful diplomației engleze s-a dovedit a fi realistă și pornea de la ideea necesității aplanării diferendului dintre România și Bulgaria, care putea să degenereze într-un conflict militar, ce s-ar fi putut extinde și prin implicarea Marilor Puteri. Situația aparte pe care o avea Anglia în cadrul Triplei Înțelegeri, precum și coordonatele generale ale derulării acțiunilor sale diplomatice, care vizau zona Sud-Estului european, i-au permis Marii Britanii să manifeste o mai mare libertate în raport cu partenerii săi, Rusia și Franța, în aprecierea evoluției diferendului româno-bulgar, fiind preocupată, în absența unor interese directe pentru susținerea uneia din părți, în exclusivitate, pentru aplanarea divergențelor și, pe un plan mai general, pentru localizarea conflictului balcanic. Departe de a fi pasivă, diplomația engleză a acționat ca un factor de intermediere a dialogului, atât între cele două părți implicate, cât și între Marile Puteri care aveau interese directe în soluționarea într-o anumită manieră a diferendului. Desfășurarea lucrărilor Conferinței de pace în capitala britanică a sporit posibilitățile de acțiune ale diplomației engleze, făcând ca, în cele din urmă, poziția sa să se impună și să fie acceptată nu numai de România și Bulgaria, ci și de către Marile Puteri.

Astfel, pe data de 14 februarie 1913, Sir Edward Grey a primit succesiv vizitele miniștrilor României și Bulgariei la Londra, sfătându-i pe amândoi să facă tot posibilul pentru a evita un conflict și *“le-a indicat posibilitatea de a recurge la medierea Puterilor (s.n.)”*. De altfel, reuniunea ambasadorilor Marilor Puteri de la Londra a hotărât în aceeași zi, 14 februarie 1913, că, *“dată fiind gravitatea situației, este urgent ca toate guvernele să facă astfel încât să*

---

⁶ *Cartea Verde. Documente diplomatice. Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României (septembrie 1912 – august 1913)*, în vol. Titu Maiorescu, *România, războaiele balcanice și Cadrilaterul*, editat de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1995 (Se va cita *Cartea Verde*), p. 187-190.

⁷ Gh. Zbucnea, *România și războaiele balcanice. 1912-1913. Pagini de istorie sud-est europeană*, București, Editura Albatros, 1999, p. 237.

le parvină reprezentanților lor la cabinetul român și la cel bulgar instrucțiuni în același sens”⁸.

Asociindu-se propunerii engleze, în zilele următoare, Marile Puteri au întreprins în acest sens demersuri la Sofia și la București. Cele două state au acceptat propunerea, înregistrându-se totuși unele deosebiri de poziții în ceea ce privește modalitatea practică de materializare a acesteia. În timp ce partea bulgară susținea ideea arbitrajului, ceea ce ar fi însemnat acceptarea necondiționată a unor decizii luate de Marile Puteri, partea română susținea ideea medierii, ceea ce implica o soluție negociată de Marile Puteri și acceptată de cele două părți.

În vederea medierii, din dorința de a face mai bine cunoscută Marilor Puteri natura revendicărilor României, la 15/28 februarie 1913, guvernul român a înaintat confidențial guvernelor celor șase Mari Puteri, prin intermediul miniștrilor acestora acreditați la București, un lung memoriu asupra diferendului româno-bulgar, care avea menirea de a argumenta amplu cererea României privitoare la rectificarea graniței dobrogene, tratându-se în subsidiar și problema românilor balcanici⁹. Se făcea o prezentare succintă a situației românilor din Turcia europeană, cerându-se asigurarea pentru aceștia a unor drepturi naționale, recunoscute și garantate. În cea mai mare parte a memoriului se insista în mod deosebit asupra problemei frontierei dobrogene dintre cele două state. Se făcea un scurt istoric al diferendului româno-bulgar, începând cu Congresul de la Berlin din 1878, care a reglementat în defavoarea României problema frontierei dobrogene. Erau menționate tendințele și chiar manifestările revendicative și expansioniste ale Bulgariei în ceea ce privește întregul teritoriu al Dobrogei. Se arătau aspectele esențiale ale tratatelor româno-bulgare din cursul lunilor anterioare, considerându-se că eșecul acestora s-a datorat atitudinii negative a părții bulgare. Totodată, guvernul român considera că medierea celor șase Mari Puteri nu trebuie să fie privită decât ca o continuare a încercărilor făcute anterior pentru a se ajunge la un acord de bunăvoie, prin tratative bilaterale, între cele două părți și că, prin urmare, punctele asupra cărora s-au stabilit acorduri fiind rezolvate, acțiunea de mediere trebuie să se mărginească la ultimele concesii bulgare, pe de o parte, și la ultimele cereri românești, pe de altă parte.

---

⁸ *British Documents on the Origins of the War (1898-1914)* (se va cita *B.D.O.W.*), vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 617, p. 497- 498. Sir Edward Grey către Sir F. Cartwright, 14 februarie 1913.

⁹ Vezi textul memoriului în *Cartea Verde*, p. 193-201

Insistând în mod deosebit asupra Silistrei, devenită “*simbolul unei nedreptăți comise de la început de Europa și al unei amenințări făcute în urmă de Bulgaria*”, guvernul român preciza că, spre deosebire de textul “Protocolului de la Londra”, în care se menționa cererea maximală ca linia de graniță să fie Turtucaia–Balcic, România se declară satisfăcută cu linia de frontieră Silistra–Balcic, care ar include cele două orașe în cadrul granițelor statului român. Erau explicate și argumentate rațiunile istorice, etnice, strategice și economice ale cererilor României. Se conchidea că “*România, în timp de 34 de ani de existență ca stat independent, n-a încetat un singur moment de a fi unul din factorii cei mai apreciați ai ordinii europene în această parte a Orientului. Politica sa internațională a fost totdeauna îndreptată în sensul păcii și suveranul său de multe ori a fost solicitat și a putut în mod efectiv să contribuie a salva și a grăbi pacea sau a localiza războiul. Sarcina a fost grea, mai cu seamă în aceste ultime 5 luni*”.

Acceptând soluția arbitrajului Marilor Puteri, guvernul român a propus Petersburgul ca loc de desfășurare al lucrărilor Conferinței ambasadurilor. N. Schebeko, ministrul Rusiei la București, aprecia acest demers din partea cabinetului român ca fiind “*un indiciu al schimbării orientării politicii sale externe (s.n.)*”¹⁰. Era evident o interpretare prea optimistă și, oricum, exagerată. Regele Carol I, într-o întrevvedere avută cu ministrul Franței la București, C. Blondel, explica rațiunile acestei opțiuni: “*Noi am ales bucuroși St. Petersburgul, ca loc de reuniune a mediatorilor, în semn de omagiu adus țarului, inițiatorul conferinței de la Haga*”¹¹. Preocupat să înțeleagă ce se află de fapt în spatele acestei declarații a regelui, Blondel scria după o săptămână de reflecție ministrului de Externe al Franței: Rusia singură ar putea “*să fie în măsură de a impune voința sa unei Bulgarii recalcitrante. Nu este așadar numai problema Conferinței de la Haga sau a omagiului adus țarului Rusiei. În acest moment, jurnalele oficiale lasă să se înțeleagă că guvernele Triplei Alianțe erau dispuse să sprijine fără rezerve revendicările românilor. În aceste condiții, preferințele României pentru Petersburg se explică ușor: Cabinetului rus trebuie să i se lase întreaga responsabilitate a deciziei de a interveni;*

---

¹⁰ N. Schebeko, *Souvenirs. Essais historique sur les origines de guerre de 1914*, Paris, 1936, p. 147.

¹¹ *Documents diplomatiques français (1871-1914)* (se va cita D.D.F.), 3e série, vol. V, doc. nr. 528, p. 637. Blondel către Jonnart, 6 martie 1913. Despre rolul țarului Rusiei în inițierea Conferinței de la Haga vezi pe larg B. Tuchaman, *Trufașa citadelă. O frescă a lumii dinaintea primului război mondial (1890-1914)*, București, Editura Politică, 1977, p. 297-378.

alegerea capitalei imperiului vecin era concepută astfel ca Rusia să-și asume obligația de a susține pretențiile României, înlăturându-se astfel riscul unor noi animozități românești și distrugerii oricărei speranțe într-o apropiere ruso-română. Dacă propunerea Puterilor ar da satisfacție României, aceasta le va fi recunoscătoare, în bloc, în timp ce, dacă nu i se vor satisface în întregime cererile sale, reproșurile vor fi aduse Rusiei și Triplei Înțelegeri. Trebuie deci să recunoaștem că guvernul român a acționat cu abilitate atunci când a facilitat, dacă nu chiar a determinat, desemnarea Petersburgului ca loc de desfășurare a Conferinței ambasadurilor. Guvernul rus, în caz contrar, nu ar putea să-și scoată în evidență valoarea serviciilor sale, dacă ea ar fi înclinată să susțină Bulgaria în fața deciziei Marilor Puteri”¹².

Perioada care a urmat până la deschiderea Conferinței ambasadurilor de la Petersburg a fost folosită de către reprezentanții diplomați ai României în diferite capitale europene pentru a desfășura o intensă activitate cu scopul de a obține sprijinul Marilor Puteri. În cadrul acestor contacte diplomatice, pe lângă diverse clarificări și precizări ale poziției României, se viza și impunerea ideii medierii, respingându-se alternativa arbitrajului, susținută de partea bulgară. De altfel, Marile Puteri tindeau să susțină ideea arbitrajului. Pe data de 17 februarie/2 martie 1913, C. Blondel, ministrul Franței la București, dând expresie unui demers colectiv al celor șase Mari Puteri, înmâna prim-ministrului român Titu Maiorescu o notă din care reieșea că guvernul bulgar a acceptat ideea arbitrajului. Diplomatul francez, în numele celor șase Mari Puteri, întreba dacă guvernul român este la fel dispus “*să se supună deciziei celor șase Mari Puteri*”, pentru soluționarea “*conflictului româno-bulgar*”. Titu Maiorescu a răspuns că “*guvernul român nu poate primi această nouă propunere, care ar fi un arbitraj, și nu o mediațiune, cum ne-a fost recomandată de la început de Anglia*”. Premierul român adăuga că expresia “*conflict româno-bulgar*” este improprie, deoarece nu există decât un “diferend” româno-bulgar și că tocmai, neexistând încă un conflict, nu poate fi vorba de arbitraj. Totodată, prim-ministrul român preciza că “*guvernul român nu se va sustrage de la datoria de a supune parlamentului rezultatul mediațiunii Puterilor*”¹³.

Cu prilejul acestor contacte diplomatice din capitalele Marilor Puteri, România primea semnale diferite, care reflectau pozițiile divergente ale cancelariilor europene în legătură cu un posibil sprijin pe care urma să îl primească România la Conferința ambasadurilor de la Petersburg. Dacă în

---

¹² D.D.F., 3e série, vol. V, doc. nr. 573, p. 690-691.

¹³ Cartea Verde, p. 202.

general din capitalele Marilor Puteri care formau Tripla Alianță veneau asigurări de sprijin, deși uneori se vizau soluții de compromis, care nu dădeau satisfacție deplină guvernului român, Marile Puteri din cadrul Antantei păreau mai puțin dispuse să sprijine cererile României. Poziția reprezentanților Antantei era astfel sintetizată de către ministrul României la Petersburg: “față de noi, atitudinea Marii Britanii este ostilă pe față, cea a Franței este negativă, iar cea a Rusiei nedecisă. Una din marile dificultăți va proveni din antagonismul dintre cele două grupări de Puteri”¹⁴.

Toate discuțiile diplomatice premergătoare Conferinței ambasadurilor de la Petersburg arătau clar că dificultatea medierii se creiona în jurul apartenenței Silistrei. Sesizând posibilă împotrivire a Marilor Puteri din cadrul Triplei Înțelegeri față de cererile sale, partea română practic ajunsese la susținerea revendicărilor sale minimale, făcând din posesia Silistrei obiectivul central al tuturor demersurilor sale. Partea bulgară s-a arătat însă, pe neașteptate, dispusă să cedeze în această problemă. Înaintea deschiderii Conferinței ambasadurilor, reprezentantul guvernului bulgar, Danev, a anunțat pe Sazonov că Bulgaria va admite cedarea Silistrei, dar că în acest caz ea nu va consimți la nici un alt avantaj pentru România¹⁵.

România și lucrările Conferinței de la Sankt Petersburg

La 18/31 martie 1913 s-au deschis oficial lucrările Conferinței ambasadurilor Marilor Puteri de la Petersburg, pentru soluționarea diferendului româno-bulgar. Conferința avea să se desfășoare sub președinția ministrului de Externe rus Sazonov. Lucrările reuniunii urmau să aibă un caracter secret.

În cadrul primei ședințe¹⁶, reprezentanții Marilor Puteri și-au prezentat propria poziție. Ambasadorii Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei, care avuseseră o reuniune pregătitoare, pe data de 24 martie 1913, pentru a se pune de acord, au susținut cererile guvernului român, având în vedere în primul rând pretențiile asupra Silistrei. Ambasadorul Austro-Ungariei a cerut să se acorde Bulgariei în compensație Salonicul. Ambasadorii Angliei, Franței și Rusiei s-au opus cedării Silistrei de către Bulgaria și, prin urmare, acordării Salonicului

---

¹⁴ Gh. Zbucnea, *op. cit.*, p. 174.

¹⁵ V. Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea. 1900-1916*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 41 (autorul citează *Papiers Delcassé*, vol. 19, fila 50, document aflat în Arhiva M.A.E. al Franței).

¹⁶ Pentru reconstituirea dezbaterilor care au avut loc în cadrul primei ședințe, vezi îndeosebi *B.D.O.W.*, vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 769, p. 627-628. Sir George Buchanan către Sir Edward Grey, 1 aprilie 1913; *D.D.F.*, vol. VI, doc. 145, p. 185-187. Delcassé către Pichon, 1 aprilie 1913.

drept compensație. Ambasadorul Angliei, Sir G. Buchanan, s-a exprimat la modul foarte categoric în favoarea Bulgariei, arătând că admiterea pretențiilor României ar fi o dovadă că *“principiul forței primează dreptului”*. El argumenta că *“o asemenea procedură nu poate fi justificată decât de principiul dreptului celui mai puternic”*. Excluzând cu desăvârșire o astfel de soluție, Sir G. Buchanan arăta că cererea de către România a Silistrei nu era susținută de *“niciun argument solid”*, mai ales dacă fortificațiile urmau să fie distruse. Pentru menținerea relațiilor de prietenie dintre cele două state, în concepția sa, *“este mai ușor pentru un stat să renunțe la o aspirație decât celălalt să cedeze un teritoriu”*. Deși era în principiu de acord ca, pentru a facilita pacea și relațiile viitoare bulgaro-române, să consimtă totuși la a se acorda României un mic avantaj strategic, Sir G. Buchanan, la cererea prealabilă a lui Sazonov, nu a propus ceea ce intenționa. Sazonov nu era de acord cu o rectificare de frontieră strategică și gândea că, dacă Silistra va fi totuși cedată României, Bulgaria să păstreze cele două triunghiuri cerute de partea română¹⁷.

Delcassé a respins categoric propunerea ambasadorului austro-ungar de a se acorda în compensație Salonicul Bulgariei, deoarece Grecia este hotărâtă să-l păstreze. Din această perspectivă, la diferendul româno-bulgar s-ar adăuga un conflict greco-bulgar, ceea ce n-ar fi în favoarea restabilirii păcii în Balcani. În plus, ambasadorul francez adăuga că respectiva conferință nu are mandat de a discuta chestiuni referitoare la compensații, ci numai problema diferendului româno-bulgar. În această privință, Delcassé arăta că Bulgaria ar putea să se resemneze la o rectificare de frontieră, dar trebuie determinată măsura sacrificiului pe care aceasta l-ar putea suporta. În concepția sa, acest sacrificiu care i s-ar cere nu trebuie să producă o rană în sufletul bulgarilor care s-ar vindeca greu în timp. Astfel el avertiza că *“noi trebuie să fim dominați de grija comună de a menaja viitorul, de a nu semăna între Bulgaria și România germenii redutabilei discordii, ci din contră să multiplicăm între ele legăturile de încredere și prietenie reciprocă și, prin aceasta, să contribuim la crearea în Balcani a unei stări de lucruri stabile, în profitul păcii generale”*.

Sazonov a arătat că pretențiile României nu puteau fi justificate pe baza nici unui principiu al dreptului internațional. S-a opus cedării Silistrei, arătând

---

¹⁷ Frontiera româno-bulgară din Sudul Dobrogei avea pe o scurtă porțiune forma de “zig-zag” ($\wedge$), astfel încât, printr-o rectificare de frontieră în linie dreaptă, solicitată de partea română, rezultau două triunghiuri cu baza jos, care urmau să fie încorporate statului român. În cursul tratatelor anterioare româno-bulgare, Bulgaria a respins vehement această solicitare a României, pe care o considera nejustificată.

că Bulgaria avea inclusiv interese sentimentale, aceasta fiind prima reședință episcopală a bisericii bulgare, după cum s-a opus categoric ideii ca Grecia să cedeze în compensație Salonicul Bulgariei. Singurul lucru pe care îl putea admite Sazonov era de a se analiza în ce măsură se poate ține cont de revendicările cu caracter strategic formulate de România.

Într-o lungă conversație care a urmat, nu a fost făcut niciun progres, cu excepția faptului că s-a concluzionat că acele concesii făcute de Bulgaria (nu s-a menționat nimic despre propunera făcută de Danev lui Sazonov!) puteau fi privite numai ca indicând limitele în care partea bulgară era pregătită să accepte rezolvarea problemei. Ambasadorii german și austriac au continuat să facă presiuni pentru ca cererile României să fie îndeplinite. Sir George Buchanan a arătat, în replică, că oferta Bulgariei a fost făcută cu singurul scop de a salva orașul Silistra. Nicio parte nu dorea să înainteze o propunere definitivă și ambasadorul austriac, în cele din urmă, a cerut o suspendare a lucrărilor până pe 4 aprilie 1913, pentru a-și consulta guvernul¹⁸.

În a doua ședință a ambasadorilor, Delcassé a propus un proiect de înțelegere care prevedea cele anunțate de Danev, avându-se și asentimentul lui Sazonov și G. Buchanan. Conform acestui proiect, asupra căruia s-a convenit să se informeze și guvernele respective, pentru a se obține acordul, Bulgaria urma să cedeze Silistra, cu condiția ca România să renunțe la toate celelalte cereri. Bulgaria urma să nu ridice nici o fortificație de-a lungul frontierei de la Silistra la Marea Neagră, iar România urma să despăgubească pe acei locuitori ai Silistrei care doreau să se stabilească pe teritoriul bulgar. Propunerea, făcută în momentul în care se manifestau tot mai evident semnele destrămării Alianței balcanice, a întâmpinat obiecții din partea ambasadorilor Triplei Alianțe, deoarece aceștia aveau în vedere linia de frontieră Silistra-Balcic, cerută de guvernul român. Nu s-a luat nici o hotărâre, toți ambasadorii informându-și guvernele lor și așteptând noi instrucțiuni. Delcassé adăuga, cu titlu confidențial, în raportul său către Pichon: *“Noi am fi putut ceda mai mult (s.n.), dar este probabil ca acordul să se facă pe aceste baze, care ar da satisfacție dorinței pe care mi-ați exprimat-o, de a menaja România, fără a răni Bulgaria (s.n.)”*¹⁹.

În cadrul celei de-a treia ședințe, reprezentanții Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei au recunoscut că atribuirea Silistrei României reprezintă

---

¹⁸ *B.D.O.W.*, vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 769, p. 627-628. Sir George Buchanan către Sir Edward Grey, 1 aprilie 1913; *D.D.F.*, vol. VI, doc. 145, p. 185-187. Delcassé către Pichon, 1 aprilie 1913.

¹⁹ *D.D.F.*, vol. VI, doc. 191, p. 232-233. Delcassé către Pichon, 4 aprilie 1913.

pentru acestea o satisfacție de importanță capitală. Totuși ei au încercat să obțină o altă concesiune teritorială înspre Marea Neagră, reiterându-se totodată mai vechea propunere privitoare la acordarea Salonicului drept compensație Bulgariei. Propunerile nu au fost acceptate de către ambasadorii Triplei Înțelegeri, motivându-se că misiunea conferinței este “*de a face operă de conciliere și nu de a impune toate revendicările românilor unei națiuni, care, exaltată de victoriile sale, este poate deja tentată de a nu accepta nici una*”²⁰.

Rezumând conținutul ultimelor două ședințe, Sir George Buchanan informa Foreign Office-ul: “*Intervenția ambasadorului francez, care a sugerat că Silistra ar putea fi cedată dacă România va renunța la toate celelalte pretenții teritoriale, a schimbat cursul discuției, care s-a centrat în jurul problemei celor două triunghiuri și a celor câțiva kilometri de linie pe coastă la sud de Mangalia, pe care Bulgaria se oferă să le cedeze României inițial. [...] Domnul Sazonov, domnul Delcassé și eu am declarat că sub nici o formă nu vom fi de acord cu cedarea a altceva mai mult decât Silistra și că propunerile de compensație ale contelui Thurn (ambasadorul austro-ungar – n.n.) ar duce numai la viitoare complicații și ar putea probabil întârzia încheierea păcii*”²¹.

În sesiunea de pe data de 12 aprilie 1913, reprezentanții Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei au încercat să obțină noi concesiuni teritoriale în favoarea României, vizându-se extinderea frontierei spre Sud și în zona litoralului Mării Negre. Totodată, reprezentantul Austro-Ungariei cerea acordarea insulei Samothrace drept compensație Bulgariei. Propunerile au fost respinse de către reprezentanții Triplei Înțelegeri, aceștia adăugând că nu vor accepta nici o altă concesiune, deoarece s-a dat satisfacție celei mai importante dintre revendicările României²².

În cadrul sesiunii din 15 aprilie 1913, s-a ajuns la încheierea unui acord scris pe baza concesiunilor la care au fost dispuse să consimtă Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri. Acordul a fost posibil datorită faptului că între timp divergențele dintre aliații balcanici, Bulgaria, Serbia și Grecia, erau tot mai evidente, fiind previzibilă destrămarea Alianței balcanice, iar, în noul context, *atitudinea Marilor Puteri ale Triplei Înțelegeri a înregistrat unele schimbări, în favoarea României, acestea fiind preocupate ca, sprijinind Bulgaria, să menajeze pe cât posibil România, pentru a o scoate din orbita Triplei Alianțe și*

---

²⁰ *Ibidem*, doc. nr. 228, p. 283. Delcassé către Pichon, 7 aprilie 1913.

²¹ *B.D.O.W.*, vol. IX, parta a II-a, doc. nr. 828, p. 670-673. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 10 aprilie 1913.

²² *D.D.F.*, vol. VI, doc. nr. 278, p. 332-333. Delcassé către Pichon, 12 aprilie 1913.

a o atrage astfel în sfera lor de influență. Acordul prevedea atribuirea Silistrei României, dărâmarea fortificațiilor de-a lungul frontierei, despăgubirea locuitorilor Silistrei care optau pentru retragerea în teritoriul bulgar și garantarea drepturilor naționale ale kuțo-vlahilor de pe teritoriul Bulgariei, în conformitate cu declarația făcută de delegația bulgară la Londra și consemnată în protocolul din 16/29 ianuarie 1913²³.

Pe data de 16 aprilie 1913, Sir G. Buchanan rezuma pentru Sir Edward Grey conținutul celei de-a patra întruniri a Conferinței ambasadurilor, anexând și protocolul ședinței. Printre altele, Sir G. Buchanan relatează că ambasadorul german, contele Pourtalès, a sugerat că Bulgaria ar putea ceda câțiva kilometri de coastă în schimbul unui angajament din partea României de a construi un pod peste Dunăre la Șiștovo. Acesta ar fi, a declarat el, *“un aranjament foarte avantajos pentru Bulgaria”*. Ambasadorul englez s-a opus, spunând că refuză *“a lua parte la orice aranjament care ar impune orice nou sacrificiu pentru Bulgaria”*. Totuși acesta menționa că nu ar ridica nicio obiecție dacă Sazonov, comunicându-le celor din guvernul bulgar decizia cu privire la cedarea Silistrei, i-ar informa că guvernul român era pregătit să construiască un pod peste Dunăre la Șiștovo în schimbul câtorva km de coastă. *“Dacă un asemenea aranjament oferea toate avantajele pe care i le atribuia contele Pourtalès, guvernul bulgar ar fi trebuit să-l accepte bucuros, fără a mai pune întrebări, dar nu pot fi de acord – spunea Sir G. Buchanan – ca asta să facă parte din decizia noastră, căci ar părea că vrem să-i impunem acest lucru Bulgariei”*. Sazonov a spus imediat că era pregătit să acționeze cum i s-a sugerat, dar cum contele Pourtalès nu a insistat, problema a fost lăsată de-o parte. Ambasadorul austriac a insistat asupra compensării Bulgariei pentru orice cedare de teritoriu ar trebui să facă și a sugerat ca Thasos și Samothrace să-i fie acordate acesteia. Sazonov i-a reamintit că Bulgaria era deja asigurată de eventuala posesie a Thasosului, în timp ce Delcassé a arătat că reuniunea ambasadurilor nu are mandat să dispună de Samothrace mai mult decât de Salonic.

Deoarece între timp apăruseră o serie de articole în presă, cu informații nefondate despre lucrările Conferinței ambasadurilor, Sazonov a ținut să facă o declarație oficială în care arăta caracterul pur speculativ al acestora și menționa că va fi comunicat doar rezultatul final al negocierilor. În acest context, Sazonov preciza poziția Rusiei: *“...Rusia a considerat de la început ca fiind de datorie ei să nu susțină una sau alta din cele două părți, ci să încerce să le reconcilieze. Datorită acestui principiu, guvernul rus a reușit să prevină*

---

²³ *Ibidem*, vol. VI, doc. nr. 308, p. 363-364. Delcassé către Pichon, 15 aprilie 1913.

pericolul unei crize în relațiile dintre aceste două țări vecine. Recunoașterea acestei atitudini reconciliante și nepărtinitoare a Rusiei a determinat ambele părți să aleagă St. Petersburgul ca loc pentru Conferință. Fără a anticipa decizia Conferinței, Ministrul Afacerilor Externe (al Rusiei – n.n.), care e deschis constant opiniilor ambelor părți, poate anunța în avans că Rusia va consimți să semneze numai o decizie care să fie acceptabilă pentru ambele părți”²⁴.

Ambasadorii Triplei Alianțe au continuat să insiste în cadrul Conferinței asupra ideii ca România să primească și alte teritorii. Deoarece ambasadorii Triplei Înțelegeri refuzau să accepte o cedare a oricărui teritoriu de-a lungul coastei Mării Negre, aceștia au solicitat unele concesii în apropierea celor două triunghiuri, argumentând că opinia publică din România nu va fi sub nicio formă mulțumită, fiind afectată astfel poziția guvernului și chiar poziția regelui Carol ar fi compromisă. Solicitat de Sazonov să-și exprime punctul de vedere, Sir G. Buchanan declara că are instrucțiuni “să nu susțină nici una dintre cele două părți” și că dorește mai degrabă să se ajungă la o “decizie bazată pe principiile echității și justiției”. Ambasadorul englez adăuga: “Nici un fel de principii nu au fost avansate pentru a justifica cedarea Silistrei (s.n.). [...] Eu am cel mai mare respect și cea mai mare admirație pentru Majestatea Sa (regele Carol –n.n.) și nu doresc să-i provoc mai multe dificultăți. Este totuși imposibil să îmbrăcăm tronul Majestații sale cu bijuteriile luate din coroana Bulgariei (s.n.) și, prin consimțirea la cedarea Silistrei, am mers pe cât de departe posibil în această direcție. Multe s-au spus despre găsirea compensației pentru Bulgaria în altă parte și am admis pe deplin faptul că era nedrept ca numai Bulgaria dintre aliați, care cu toții au profitat în mod egal de neutralitatea României, să fie chemată să-și plătească «petite note». Cum totuși nu avem nici un mandat să dispunem de nici un teritoriu care aparținea Turciei înainte de război, nu există nici o compensare materială pe care i-o putem oferi Bulgariei și, dacă cedarea Silistrei nu ar fi acceptată în schimbul rezolvării tuturor cererilor României, ar fi imposibil să explicăm acest lucru satisfăcător opiniei publice ruse sau bulgare. Prin urmare, nu putem consimți la o altă rectificare a frontierei și, dacă ar fi ca lucrările Conferinței să se întrerupă, responsabilitatea nu ar fi a acelor care au făcut de departe cea mai mare concesie”.

Prezentând poziția exprimată, Sir G. Buchanan adăuga în raportul său către șeful diplomației britanice că “ambasadorul francez și dl. Sazonov au

---

²⁴ B.D.O.W., vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 853, p. 693-694. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 16 aprilie 1913.

vorbit, de asemenea, dur în același sens și, după mai multe discuții, ambasadorul austriac a spus că trebuie să prezinte încă o dată problema guvernului său”²⁵.

Pe data de 17 aprilie 1913 s-au reluat discuțiile, ambasadorii german, austriac și italian anunțând că “guvernele lor nu vor face presiuni pentru cedarea altui teritoriu în afară de Silistra”²⁶. S-a convenit asupra textului final al acordului²⁷, urmând ca acesta să fie întâi aprobat de guvernele respective, apoi semnat și ulterior comunicat guvernelor român și bulgar, cu precizarea ca acesta să nu fie făcut public decât după încheierea păcii la Conferința de la Londra.

Peste două zile, Sir H. Bax-Ironside, ambasadorul Angliei la Sofia, transmitea la Foreign Office informații despre tratativele dintre Grecia și Serbia, despre perspectiva unor negocieri între Grecia și Imperiul Otoman, după ce se va semna tratatul de pace, precum și despre începerea unor tratative între Imperiul Otoman și Serbia, toate cu caracter secret, care vizau realizarea unor alianțe defensive cu conținut antibulgar. Ambasadorul englez arăta în acest context: “După cedarea Silistrei cred că atât Bulgaria cât și Serbia încearcă să ajungă la înțelegere cu România. Prima vede deja că va avea nevoie de un prieten în viitorul apropiat, iar cea de-a doua ar dori să o aducă pe România alături de ea în țarcul Rusiei (s.n.). Nu îndrăznesc să prezic care din aceste două politici este posibil să reușească, dar, în orice caz, veți observa că tendința este de a izola Bulgaria. Astfel pare că mai există puține șanse ca Liga Balcanică să reziste (s.n.)”. Referindu-se la Bulgaria, ambasadorul englez preciza: “Pentru a-și îndeplini scopurile, va acționa după cum dictează Austria (s.n.)”²⁸.

Pe data de 20 aprilie 1913, C. Blondel, ambasadorul Franței la București, informa pe ministrul de Externe francez despre o campanie de presă care susținea că Franța și Anglia s-au arătat ostile față de România la Conferința de la Petersburg, ambasadorii celor două state susținând interesele Bulgariei și neacceptând propunerile Triplei Alianțe, sprijinite de Rusia, formulate în favoarea României. Blondel dezmințea public aceste “fantezii tendențioase”. În respectivul raport către Pichon, diplomatul francez își

---

²⁵ *Ibidem*, doc. nr. 854, p. 695-696. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 16 aprilie 1913.

²⁶ *Ibidem*, doc. nr. 858, p. 698-699. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 17 aprilie 1913.

²⁷ *Ibidem*, doc. nr. 856, p. 697. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 17 aprilie 1913.

²⁸ *Ibidem*, doc. nr. 864, p. 703-704. Sir H. Bax-Ironside către Sir A. Nicolson, 19 aprilie 1913.

exprima “*convingerea că aceste zvonuri sunt răspândite de toți cei care au interesul de a ne face cu atât mai suspecti față de România, cu cât ei se tem de o mișcare de opinie favorabilă unui reviriment al politicii externe a României (s.n.)*”. Exprimându-și regretul față de continuarea unei astfel de campanii de presă, în condițiile întârzierii anunțării hotărârilor Conferinței de la Petersburg, Blondel avertiza că această situație “*este exploatată de adversarii noștri și favorizează manevrele pe care ei le urmează cu scopul de a îndepărta de noi simpatiile care începeau să se afișeze deschis*”²⁹.

Două zile mai târziu, C. Blondel raporta că printre inițiatorii unei astfel de campanii de presă s-ar afla nimeni altul decât ministrul Italiei la București, baronul Fasciotti, care, după “*surse dintre cele mai sigure*”, a intervenit pe lângă unele redacții de ziare, cu scopul de a facilita o mișcare de opinie “*într-un sens ostil Triplei Înțelegeri*”. În această situație, Blondel arăta că eforturile sale, la fel ca și cele ale omologului său rus, erau “*de a dejuca această campanie*”, scoțând în evidență “*rolul conciliant al Triplei Înțelegeri*” în soluționarea diferendului româno-bulgar. Diplomatul francez solicita indicații la Paris care să-i permită “*să slăbească argumentele pe care ministrul Italiei nu încetează, cu o perseverență agresivă, de a le multiplica, pentru a deturna România de la întreaga sa evoluție favorabilă Triplei Înțelegeri (s.n.)*”³⁰.

Pe data de 28 aprilie 1913, ministrul Bulgariei la Petersburg a solicitat Conferinței ambasadorilor scoaterea din textul final a paragrafului din care reieșea că guvernul bulgar a acceptat de bunăvoie cedarea Silistrei. Cererea, motivată din rațiuni de politică internă, pentru a nu fi acuzat cabinetul Gheșov de către adversarii săi pentru această cedare, a fost acceptată, deși pe textul inițial apucase să semneze Delcassé, iar ambasadorul austriac obiectase că, în această situație, “*nu rămânea nimic din propunerea pe care el o făcuse în favoarea Bulgariei*”³¹.

Sir G. Buchanan informa pe Sir Edward Grey, la 6 mai 1913, că textul final nu a fost încă semnat, deoarece ambasadorul austriac aștepta aprobarea Vienei în urma modificărilor aduse. Reiterând cererile sale în legătură cu o eventuală compensare teritorială pentru Bulgaria, ambasadorul Austro-Ungariei a întâmpinat opoziția categorică a lui Sazonov, care “*a declarat acest lucru*

---

²⁹ D.D.F., 3e série, tome VI, doc. nr. 343, p. 390. Blondel către Pichon, 20 aprilie 1913.

³⁰ *Ibidem*, doc. nr. 360, p. 411-413. Blondel către Pichon, 22 aprilie 1913.

³¹ *Ibidem*, doc. nr. 411, p. 470-471. Doucet, însărcinatul cu afaceri al Franței la Petersburg, către Pichon, 28 aprilie 1913.

inacceptabil". Ulterior, Sazonov îi spunea lui Sir G. Buchanan că "evidenta obstinație a Austriei de a convinge Bulgaria că atitudinea noastră a fost neprietenoasă nu a frustat Austria de toate eforturile din partea ei". Sir G. Buchanan îl informa pe Grey că Sazonov "făcea pași în direcția corectării acestei impresii. Poate că ministrul Majestății sale la Sofia ar putea să-i facă cunoscut Bulgariei că am făcut tot posibilul în a-i apăra interesele"³². De fapt această preocupare stătea și în atenția diplomației engleze. Sir Edward Grey dădea instrucțiuni în acest sens ambasadorului englez la Sofia, Sir Henry Bax-Ironside: "Ar trebui ca, în maniera pe care o găsiți cea mai pozitivă, să faceți cunoscut guvernului bulgar că atitudinea [...] a fost imparțială și că am avut mereu în vedere interesele Bulgariei și am fost animați doar de dorința de a vedea chestiunea rezolvată într-o manieră cât mai dreaptă și pacifistă posibil"³³.

Din perspectivă istorică, apreciem că lucrările Conferinței au trenat, deoarece era foarte dificil pentru Marile Puteri să-și armonizeze punctele de vedere. Ideea arbitrajului, pe care de altfel o acceptaseră toate delegațiile acestora, era greu de transpus în practică, datorită intereselor contradictorii care erau în joc. Nici admiterea în cadrul unor ședințe a delegațiilor român și bulgar, D.I. Ghica și, respectiv, S. Danev, nu a avut menirea de a grăbi ritmul lucrărilor și adoptarea unei soluții în varianta unei medieri.

Desfășurarea între timp a operațiunilor militare în cadrul celei de-a doua faze a războiului și mai ales tot mai gravele divergențe dintre greci, sârbi și bulgari pentru împărțirea Traciei și Macedoniei, care tindeau să evolueze spre o formă conflictuală, făceau dificilă pentru Marile Puteri ajungerea la un acord în problema diferendului româno-bulgar, fiecare dintre acestea căutând să-și menajeze propriile interese din zonă, deci implicit raporturile lor cu Bulgaria și România.

Dacă inițial Tripla Alianță era dispusă să susțină interesele României, iar Antanta pe cele ale Bulgariei, evoluțiile care se înregistrau în Sud-Estul Europei au impus unele nuanțări de poziții. Desigur că în acest context prevaluau interesele Rusiei și Austro-Ungariei. Posibila destrămare a Alianței balcanice și a constituirii unei noi alianțe sârbo-grecești, cu caracter antibulgar, nu putea decât să ducă la o diminuare a sprijinului Rusiei pentru Bulgaria și la o reconsiderare a pozițiilor acesteia față de statul român, în ideea unei posibile

---

³² *B.D.O.W.*, vol. IX, partea a II-a, doc. nr. 957, p. 773. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 6 mai 1913.

³³ *Ibidem*, doc. nr. 962, p. 778. Sir Edward Grey către Sir H. Bax-Ironside, 7 mai 1913.

atrageri a României alături de Tripla Înțelegere. Pentru Austro-Ungaria, situația nou creată nu putea decât să favorizeze mai vechile proiecte ale Vienei de atragere a Bulgariei de partea Puterilor Centrale, pentru a o scoate de sub influența Rusiei și a o contrapune Serbiei. În pofida faptului că România reînnoise tratatul de alianță cu Austro-Ungaria pe data de 2/15 februarie 1913, noua conjunctură creată făcea ca diplomația vieneză, dacă nu să-și diminueze sprijinul față de statul român, cel puțin să susțină într-o anumită măsură interesele Bulgariei, insistând asupra unor compensații corespunzătoare pentru aceasta.

Deoarece evoluțiile din Sud-Estul Europei erau încă incerte, iar poziția României putea conta mult în contextul noilor transformări care se prefigurau, atât Austro-Ungaria, cât și Rusia au înțeles să dea o anumită satisfacție guvernului român în soluționarea diferendului româno-bulgar, căutând să menajeze în același timp Bulgaria. Astfel că treptat s-a putut ajunge la o soluție comună, care să satisfacă, măcar parțial, interesele celor două Mari Puteri și care să ducă totodată, cel puțin așa se spera, la detensionarea relațiilor româno-bulgare. Așadar, din motive diferite, susținându-și de fapt propriile interese, atât Austro-Ungaria, cât și Rusia s-au străduit să faciliteze rezolvarea favorabilă pentru România a revendicărilor sale minimale, adică rectificarea în linie dreaptă a frontierei cu includerea Silistrei. Referindu-se la tratativele din cadrul Conferinței de la Petersburg și la soluția preconizată, S. Sazonov scria mai târziu: *“Era evident că nici unul din guvernele participante nu dorea să atâțe, pentru o chestiune de importanță secundară, focul suficient de aprins al neînțelegerilor balcanice. Puterile Triplicei, care susțineau la început cererile românești în totalitatea lor, au sfârșit prin a se ralia punctului de vedere rus și prietenilor săi, toți recunoscând drepturile României la o rectificare de frontieră strategică, iar cedarea de către Bulgaria a Silistrei o garanție suficientă (s. n.)”*³⁴.

După mai mult de trei săptămâni de pertractări, s-a ajuns, la data de 26 aprilie/9 mai 1913, la semnarea “Protocolului de la Petersburg” de către S.D. Sazonov, F. Pourtalès, George W. Buchanan, D. Thurn, A. Carlotti și T. Delcassé, în numele celor șase Mari Puteri. Se prevedea ca orașul Silistra, împreună cu un teritoriu de 3 km în jur să revină României, restul frontierei rămânând nemodificată. Se reglementa situația locuitorilor din teritoriul care urma să fie atribuit României, în sensul că, dacă ar fi optat pentru părăsirea acestuia și retragerea în cadrul granițelor statului bulgar, aceștia urmau să fie

---

³⁴ S.D. Sazonov, *Souvenirs*, Paris, 1927, p. 94.

despăgubiți. Se stipula obligația Bulgariei de a nu ridica fortificații de-a lungul frontierei de la Dunăre la Marea Neagră și de a dărâma pe cele existente. Se consemna obligația asumată de Bulgaria prin “Protocolul de la Londra” din data de 16/29 ianuarie 1913 de a acorda autonomia școlilor și bisericilor kuțovlahilor care se vor găsi în viitoarele posesiuni bulgare și de a permite înființarea unui episcopat pentru aceeași categorie de locuitori, cu dreptul guvernului român de a subvenționa, sub supravegherea guvernului bulgar, respectivele instituții³⁵. Protocolul urma a fi dat publicității abia după semnarea păcii dintre Imperiul Otoman și Bulgaria.

Cu ocazia semnării Protocolului, ambasadorii Marilor Puteri au discutat și o cerere a guvernului român ca în viitorul tratat de pace dintre Imperiul Otoman și statele balcanice să se înscrie o clauză care să prevadă “*amnistia românilor macedoneni, urmăriți de unele din statele beligerante pentru cauze rezultând din starea de război*”. Cererea românească a fost sprijinită de Germania, Austro-Ungaria și Italia, însă celelalte delegații s-au opus, adoptându-se în final o rezoluție prin care beligeranții erau invitați să acorde “*o amnistie generală tuturor minorităților, fără deosebire de rasă și religie*”³⁶.

În aceeași zi a semnării, textul Protocolului a fost înmânat concomitent reprezentanților diplomați români și bulgari. Deși din textul documentului rezultă că deciziile adoptate sunt un rezultat al medierii Marilor Puteri, în fapt acestea reprezentau un arbitraj³⁷. În fața pericolului complicării situației din Sud-Estul Europei, prin extinderea războiului, “Concertul european”, refăcut temporar cu ocazia Conferinței de pace de la Londra, a funcționat eficient în aplanarea diferendului româno-bulgar, deși nici una dintre cele două părți nu putea să fie mulțumită. Cu toate acestea, “Protocolul de la Petersburg” avea să fie acceptat, în cele din urmă, atât de către Bulgaria, cât și de către România, fiind vorba de o decizie a Marilor Puteri.

Având acceptul tuturor guvernelor Marilor Puteri, acordul a fost semnat de către ambasadorii acreditați la Conferința de la Petersburg pe data de 9 mai 1913³⁸.

---

³⁵ *Cartea Verde*, p. 207-208.

³⁶ Gh. Zbucnea, *op. cit.*, p. 92-93.

³⁷ *Ibidem*, p. 93.

³⁸ *B.D.O.W.*, doc. nr. 989, p. 807. Sir G. Buchanan către Sir Edward Grey, 11 mai 1913; *D.D.F.*, 3e série, tome VI, doc. nr. 522, p. 590-591.

România și deciziile Conferinței de la Sankt Petersburg

Pe data de 12 mai 1913, Blondel trimitea ministrului de Externe francez, Pichon, un raport în care releva opiniile oamenilor politici români fața de decizia luată de către Conferința de la Petersburg. Ministrul francez a avut discuții pe această temă cu P.P. Carp, I.I.C. Brătianu, Titu Maiorescu și Take Ionescu. Dacă P.P. Carp și I.I.C. Brătianu se arătau nemulțumiți de ceea ce a obținut România, intenționând să protesteze în Parlament împotriva acceptării soluției propuse de către Conferința ambasadurilor, Titu Maiorescu și Take Ionescu se arătau preocupați de a obține în forul legislativ un vot aprobativ. Regele Carol susținea poziția guvernului, nedorind o reacție negativă din partea opoziției. De altfel, într-o discuție pe care suveranul român a avut-o cu Take Ionescu, *“a dezaprobat categoric”* poziția lui P.P. Carp în problemele politicii externe.

Blondel intuia că în Parlament se vor profera amenințări contra Bulgariei și că, în ceea ce privește relațiile României cu Tripla Înțelegere, *“mulți vor continua să o facă responsabilă de ceea ce ei consideră un eșec al diplomației românești”*.

Informațiile lui Blondel sunt revelatoare pentru preocupările Marilor Puteri, aparținând celor două grupări politico-militare opuse, de a obține o adeziune cât mai largă în rândul oamenilor politici și a opiniei publice din România: *“Eu nu am încetat, încă de la începutul tratativelor de la Petersburg, de a lăsa să se înțeleagă că reprezentantul Franței, împreună cu cel al Rusiei, au luat poziție în favoarea României și au căutat înainte de toate o soluție de natură a pune de acord fără prea multă dificultate sentimentele celor două națiuni interesate, că mari eforturi au trebuit să fie făcute pentru a determina Bulgaria să consimtă la abandonarea unei părți din teritoriul său și că Franța și aliații săi dovediseră în acest sens bunăvoință și o perseverență energetică, cărora va trebui să le fie apreciată valoarea. Dacă eu am reușit să conving mai mulți dintre interlocutorii mei, sunt alții care persistă a asculta cu mai multă voință aserțiunile presei austriece, ale cărei principale organe continuă să denunțe Tripla Înțelegere, ca și cum aceasta a fost cauza reducerii impuse revendicărilor românești și, din nefericire, rezultatul medierii le furnizează un argument pe care noi îl vom distruge cu multă dificultate. Este sigur că dacă mediatorii ar fi adăugat Silistrei cei 5 km ceruși la sud de Mangalia sau chiar rectificarea frontierei consistând în încorporarea la teritoriul român a celor două puncte bulgare care se adâncesc (dincolo de o imaginară linie dreaptă – n.n.), efectul produs ar fi fost complet diferit”*. Blondel conștientiza că situația creată favoriza demersurile diplomației austriece, deoarece aceasta ar putea

specula nemulțumirea oamenilor politici români și aceea înregistrată la nivelul opiniei publice. Totuși își exprima speranța că guvernul român, “*care n-a ignorat negocierile secrete dintre Viena și Sofia (s.n.), cu atât mai mult tentativele Austriei de a menaja susceptibilitățile bulgare în detrimentul, poate, al aspirațiilor românești (s.n.), va ști să facă apreciat concursul pe care i l-a oferit Tripla Înțelegere (s.n.). Eu continui să cred că noi vom putea, invocând puținul avantaj pe care i l-a asigurat până acum supunerea la ordinele venite de la Berlin sau de la Viena, să determinăm România, dacă nu să încheie o alianță imediată cu Rusia, cel puțin să-și reia completa sa independență, pentru a nu se supune decât propriilor sale interese (s.n.). Această acțiune pe care, dacă Excelența Voastră mi-o va aproba, o voi urma cu speranța de a o duce la bun sfârșit*”³⁹.

Așa cum bine s-a remarcat, hotărârile de la Petersburg au nemulțumit atât România, cât și Bulgaria. Fiecare dintre cele două grupări politico-militare au încercat să nu supere nici pe una nici pe cealaltă, căutând să le câștige pe ambele de partea lor. După conferință, cele două părți au căutat să acrediteze la București și la Sofia convingerea că, dacă nu au primit ceea ce sperau, aceasta se datorește taberei adverse. Blondel a împins lucrurile până acolo încât a făcut aluzie guvernului român la tratative secrete austro-bulgare în defavoarea României⁴⁰.

“Protocolul de la Petersburg” a fost dezbătut în Parlament, în ședințe secrete, în zilele de 11-13 mai 1913, iar în ședința Camerei din 18 mai 1913 a fost adoptată o moțiune prin care “*Adunarea deputaților, luând cunoștință de Protocolul semnat în St. Petersburg, în ziua de 26 aprilie/9 mai 1913, de reprezentanții celor șase mari Puteri, autorizează guvernul de a-l pune în lucrare*”⁴¹. Dezbaterile din Corpurile legiuitoare, cu toate criticile formulate de opoziție, au decurs normal, fără incidente. Dezbaterea “Protocolului” a fost pasionantă, relevând diversele opinii și curente cu privire la orientarea politicii externe în condițiile desfășurării “crizei balcanice”⁴².

Se încheia o etapă importantă în evoluția politicii externe a României, timp în care întreaga atenție a cercurilor politice românești pe plan extern

---

³⁹ D.D.F., 3^e serie, tome VI, doc. nr. 529, p. 598-600. Blondel către Pichon, 12 mai 1913.

⁴⁰ V. Vesa, *op. cit.*, p. 42.

⁴¹ *Dezbaterile Adunării Deputaților, 1912-1913*, nr. 67, șed. din 18 mai 1913, p. 1699.

⁴² A. Iordache, *Criza politică din România și războaiele balcanice, 1911-1913*, București, Editura Paideia, 1998, p. 230.

fusese îndreptată cu predilecție spre evenimentele de la Sudul Dunării. În rândul oamenilor politici și la nivelul opiniei publice revenea tot mai mult în actualitate problema românilor din cuprinsul Austro-Ungariei, în perspectiva înfăptuirii idealului național. Astfel, trebuiau reanalizate raporturile României cu Austro-Ungaria și întrevăzute căile unei reorientări a politicii externe românești. Tripla Înțelegere reprezenta, din acest punct de vedere, o alternativă viabilă care era tot mai mult luată în considerație. Contribuia în mod decisiv la această reorientare a politicii externe atât politica balcanică a Austro-Ungariei, cât și politica de deznaționalizare a românilor transilvăneni practică sistematic de către guvernul ungar. Dar înainte de toate, sentimentul național era acela care avea să imprime un nou curs politicii externe a României.

Liga Culturală, care era poate exponentul cel mai fidel al opiniei publice din România⁴³, simțea nevoia, în acele împrejurări, a unei clarificări, atât a propriilor sale obiective, cât și a acelor majore, care trebuiau să stea în atenția întregului neam românesc. După ce în perioada anterioară susținuse ideea intervenției militare a României la Sud de Dunăre, aceasta și-a regândit întreaga perspectivă de acțiune, în funcție de necesitatea înfăptuirii idealului național. Cu prilejul Congresului Ligii din 19 mai 1913, desfășurat la Piatra Neamț, chiar a doua zi după adoptarea în parlament a “Protocolului de la Petersburg”, Nicolae Iorga declara: *“Noi n-avem ce căuta în Balcani. Noi trebuie să mergem în Austria. Amestecul nostru peste Dunăre e rușinos. Dacă guvernul avea ceva de revendicat putea să o facă fără amestecul umilitor al Puterilor și fără amestecul perfid al Austriei. Putem noi izgoni altă nație din dreptul național numai din motive strategice? Noi trebuie să mergem pe drumul mare al strămoșilor, nu pe drumul celor 3 km ai Silistrei. Nu mă tem de război... Ne-am făcut ridiculi față de Europa, cu exageratele noastre pretențiuni. Protocolul s-a întors împotriva noastră și a românilor macedoneni”*⁴⁴.

Comentând dezbaterile care au avut loc în parlament și reacția opiniei publice, cu prilejul adoptării “Protocolului de la Petersburg”, ambasadorul

---

⁴³ Despre evoluția opiniei publice din România în contextul “crizei balcanice”, în perioada Conferinței de la Londra și a Conferinței ambasadurilor de la Petersburg, vezi pe larg Gh. Zbucă, *op. cit.*, p. 113-138.

⁴⁴ Despre desfășurarea Congresului Ligii, transformat într-o adevărată dezbatere a problematicii situației românilor din Ardeal și a politicii externe pe care trebuia să o ducă România în viitor, vezi pe larg V. Netea, C. Gh. Marinescu, *Liga Culturală și unirea Transilvaniei cu România*, Iași, Editura Junimea, 1978, p. 245-246. Despre poziția lui N. Iorga, vezi și N. Iorga, *Supt trei regi. Istorie a unei lupte pentru un ideal moral și național*, București, Editura Pro, f.a., p. 123-124.

Rusiei la București consemna ulterior: *“Dezbaterile pasionate care au avut loc în Parlamentul român cu ocazia ratificării actului anexării Silistrei la România au fost cuprinse de o mare ostilitate față de Austria și față de politica austrofilă a guvernului. Austria a fost acuzată de a fi luat partea Bulgariei contra României, în pofida legăturilor pe care le avea cu această țară. Guvernul a trebuit să suporte violente atacuri [...] pentru că a sacrificat totul Austriei și pentru a se fi îndepărtat în mod voluntar de statele balcanice, atunci când toate interesele sale o atrăgeau către acestea. Violența discursurilor pronunțate cu această ocazie era simptomatică pentru starea de spirit a țării și a schimbării intervenite în opinia publică în timpul ultimelor luni. Guvernul s-a simțit obligat să ia în considerație această schimbare, păstrînd încă o atitudine de expectativă”*⁴⁵.

Guvernul înțelegea să ducă o politică pragmatică, realistă, urmărind cu atenție evoluția situației din Peninsula Balcanică și poziția Marilor Puteri. Evenimentele care se derulau la Sud de Dunăre și opinia publică din România, ostilă Austro–Ungariei, creau un teren de acțiune propice Marilor Puteri ale Antantei. Toate acestea vor influența, în noul context, și politica externă promovată de guvernul român.

Concluzii

În finalul analizei raporturilor României cu Marile Puteri în timpul Conferinței ambasadurilor de la Sankt Petersburg se impun câteva concluzii, legate de următoarea întrebare tranșantă: se poate vorbi despre o incipientă reorientare a politicii externe românești de-a lungul acestui interval de timp?

Istoricul Șerban Rădulescu-Zoner, analizând politica externă a României din perspectiva relațiilor cu Tripla Alianță, a susținut că răspunsul la această întrebare nu poate fi decât negativ. Argumentația utilizată pentru susținerea acestei teorii este deosebit de solidă și convingătoare: *“Factorii de decizie de la București, menținându-se pe vechea linie, adoptată încă de la începutul veacului, și-au bazat politica lor balcanică pe Tripla Alianță, chiar dacă sprijinul obținut a fost foarte redus. În ultimă instanță, minima compensație obținută de către guvernul român s-a datorat tot Puterilor Centrale. [...] S-ar fi ajuns printr-o politică externă activă, reclamată cu gălăgie de opoziția partidelor de guvernământ, la o reorientare a alianțelor României? Cătuși de puțin. O intrare în acțiune a armatei române ar fi dus la un război cu Rusia. [...] În fața diplomației românești nu s-a pus problema unei reorientări (s.n.), raporturile existente între România și Austro-Ungaria*

---

⁴⁵ N. Schebelo, *op. cit.*, p. 154.

încadrându-se așadar în sfera fricțiunilor ce au existat și înainte, ca expresie a opoziției de interese politice și economice dintre cele două state, în centrul căreia stătea problema națională. Acest antagonism ar fi luat încă din secolul trecut o formă explozivă, dacă n-ar fi fost necesară, potrivit concepției bărbaților de stat români, alianța Germaniei, factorii de decizie din capitala României fiind ca atare nevoiți să țină seama că drumul de la București la Berlin trece neapărat prin Viena. E drept că, în a doua parte a crizei balcanice, tensiunea dintre România și Austro-Ungaria va crește. Acest lucru nu s-a datorat însă unei modificări de atitudine din partea diplomației românești, ci politiciii contelui Berchtold, care se va ciocni nu numai de cea a guvernului român, dar și de întreaga strategie balcanică a conducătorilor de la Wilhelmstrasse, până la urmă și de opoziția Italiei”⁴⁶.

Din perspectiva relațiilor României cu Tripla Înțelegere, analiza noastră a relevat, credem, cu claritate, faptul că politica externă a României nu a înregistrat un nou curs față de cel din perioada anterioară. Evident că evoluția evenimentelor în timpul “crizei balcanice”, deosebit de complexă, a impus abordări nuanțate ale politicii externe românești față de Marile Puteri aparținând celor două grupări politico-militare opuse, Tripla Alianță și Tripla Înțelegere, dar, în coordonatele sale esențiale, s-a vădit că politica externă a României nu era pe punctul unei reorientări. Au contribuit la aceasta o serie de factori, atât interni, cât și externi, unii obiectivi, alții subiectivi.

În fapt, se pot distinge două planuri ale analizei: unul “din exterior”, care se referă la modul în care Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri priveau raporturile cu România, în contextul mai larg al intereselor acestora în Sud-Estul Europei, și altul “din interior”, care are în vedere semnificația demersurilor politico-diplomatice ale statului român față de Antanta.

În primul caz, este de remarcat că pe parcursul întregii perioade menționate Marile Puteri ale Triplei Înțelegeri au considerat România ca fiind un stat aflat în orbita politică a Puterilor Centrale. Din această perspectivă trebuie înțeleasă atitudinea acestor Mari Puteri față de România, atât în ceea ce privește participarea delegației române la Conferința de pace de la Londra, cât și în ceea ce privește opoziția manifestată față de cererile românești, formulate în detrimentul Bulgariei, la Conferința ambasadorilor de la Petersburg. Firește că s-au înregistrat diferențieri și nuanțări ale pozițiilor Rusiei, Franței și Angliei față de România, dar, în cele din urmă, au prevalat interesele Rusiei. Ori tocmai tensionarea relațiilor româno-ruse din cauza diferendului româno-bulgar a

---

⁴⁶ Gh. Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 338-339.

impus guvernului român reînnoirea tratatului cu Tripla Alianță. În condițiile în care acest diferend putea degenera într-un război care s-ar fi putut generaliza, caz în care Rusia și Austro-Ungaria s-ar fi găsit în tabere opuse, pentru aceste două Mari Puteri au prevalat legăturile lor mai vechi pe care le aveau cu Bulgaria și, respectiv, cu România, cu toate că amândouă urmăreau menținerea sau atragerea lor în cadrul grupării politico-militare din care făceau parte. Posibilitatea unei reconsiderări a raporturilor Triplei Înțelegeri cu România a apărut abia în timpul Conferinței ambasadurilor de la Petersburg când, datorită evoluției evenimentelor din Peninsula Balcanică, care ducea la o destrămare a Alianței balcanice, Antanta a acceptat revendicările minimale ale României. Acest fapt nu era însă de natură a determina imediat o reorientare a politicii externe a României în favoarea Antantei, dar putea totuși, chiar dacă Tripla Alianță susținuse mai mult România în diferendul cu Bulgaria, să creeze condițiile pentru atragerea acesteia în viitor. Este de remarcat, în acest context, abilitatea deosebită a diplomației Marilor Puteri ale Antantei de a fi speculat vechile divergențe româno-austro-ungare, pentru a continua politica de atragere a României.

În cel de-al doilea caz, se poate remarca că demersurile diplomatice ale României pentru obținerea unui sprijin în soluționarea diferendului româno-bulgar din partea Antantei nu implicau luarea unor angajamente care să vizeze reorientarea politicii sale externe. Este adevărat că la nivelul opiniei publice și chiar în cadrul guvernului se manifestau atitudini în favoarea Triplei Înțelegeri, însă factorii de decizie, regele Carol I și prim-ministrul Titu Maiorescu, se dovedeau consecvenți continuării vechii orientări politice alături de Tripla Alianță. Alegerea Petersburgului ca loc de desfășurare a medierii Marilor Puteri în problema diferendului româno-bulgar a fost evident un gest de oportunitate politică, menit să câștige bunăvoința Rusiei, și nu unul cu implicații majore pentru schimbarea cursului politicii externe românești. Chiar perspectiva schimbării sistemului de alianțe din Sud-Estul Europei, în situația în care se întrededa destrămarea Alianței balcanice, nu reprezenta pentru factorii de decizie de la București motivul unei reorientări imediate a politicii externe. Era evident că o asemenea schimbare a orientării politicii externe a României nu putea să fie determinată decât de dezideratul realizării unității naționale. Tensionarea relațiilor româno-austro-ungare, datorată politicii balcanice a Dublei Monarhii, în perspectiva evoluției evenimentelor din Sud-Estul Europei spre un nou război balcanic, a accentuat însă tendința României de detașare de alianța cu Austro-Ungariei, situație care va favoriza acțiunile diplomatice ale Antantei.